

FORSLAGSTILLER: STYRET

VI MÅ SETTE NYE MÅL FOR PENGEPOLITIKKEN

De aller rikeste har blitt mye rikere under pandemien, mens det store flertallet har blitt fattigere. Koronapandemien har satt økonomien tilbake for alle land, utenom Kina. Amerikanske aksjeindekser var 15 prosent høyere på slutten av 2020 enn på begynnelsen av året, til tross for en massivt fall i februar/mars. Hovedårsaken til at aksjekursene har skutt oppover er at finansmarkedene har blitt overøst med penger gjennom krisepakker.

Mesteparten av dette gjør at det er et fåtall som tjener på pandemien. Det samme ser vi med fordelingen av krisepakkene i Norge, hvor det ikke har blitt prioritert å redde småbedrifter eller arbeidsplasser i bransjene som er hardest rammet av nedstengingen. Midlene har for ofte gått til de største bedriftene. Bankene og eiendomsselskaper har gode tider, siden innsprøytingen av penger i den norske økonomien har ført til at boligprisene fortsetter å gå opp, selv om arbeidsledigheten har økt i tråd med smitteverntiltak.

En ting som *ikke* har fulgt med den massive injeksjonen av penger, verken i år, eller årene siden finanskrisen i 2008, er hyperinflasjon. Inflasjon og andre skremmebilder av å skulle ha en aktiv pengepolitikk kommer ofte fra nyliberale økonomer som er bekymret for statsgjeld og budsjettunderskudd. Men krisetiltak finansiert gjennom store innskudd fra sentralbankene viser at disse økonomenes teorier ikke stemmer med virkeligheten.

Det er ingen nødvendig direkte sammenheng mellom økt statlig pengebruk og inflasjon. Om penger brukes til å stimulere produksjonskapasiteten i økonomien, kan mengden penger brukt øke uten at verdien synker. Siden staten tilfører penger når den betaler for varer og tjenester og trekker inn penger igjen når den ilegger skatter og avgifter, vil en aktiv pengepolitikk tilpasset forholdene bidra til full sysselsetting og lav inflasjon.

Full sysselsetting og prisstabilitet befinner seg i kjernen av pengepolitikken som her foreslås. Som konsekvens av at sentralbanken kan trykke penger, kan ikke et land gå tom for sin egen valuta. Det er med andre ord ingen grense for hvor mye penger Norges Bank kan skape, eller den norske staten kan bruke, så lenge det ikke fører til ukontrollert prisstigning. Staten skaper nye penger for å bruke dem der hvor det er politisk vilje til det. Deretter hentes penger inn gjennom skatter for å fordele. Dette uten å gå tom eller konkurs. Det som begrenser offentlig pengebruk er derimot realøkonomien.

Utdaterte økonomiske teorier om offentlig pengebruk, der man tror staten alltid må balansere utgifter og inntekter som en husholdning, og sentralbanken bare bør passe på inflasjonsmål, ligger til grunn for at krisepakkene under pandemien i stor grad gjør de rike rikere.

Vi må utvide sentralbankens mandat

I møte med det tvingende behovet for en grønn omstilling og stadig økende ulikhet, er det på tide å se på den økonomiske politikken på nytt. Pengene våre er politiske. En sterkere koordinering av finans- og pengepolitikk er nødvendig, og mulig, for å sikre den nødvendige omstillingen. Gjennom sterkere styring av sentralbanken vil vi sikre økonomisk - og dermed politisk - handlingsrom.

I Norge ligger handlingsregelen som en demper på offentlig pengebruk, sammen med sentralbankloven fra 1985 (og den tilsvarende nye loven vedtatt i 2019) som binder sentralbanken til inflasjonsmålstyring og dermed nyliberal økonomisk politikk. Den blinde troen på at vi må hente inn penger før vi setter i gang tiltak, og holde statsbudsjettet i likevekt, er feilaktig. Denne forståelsen av pengepolitikk har blitt vår tids største bremsekloss for å peile ut en kurs hvor vi løser verdens globale kriser.

Penger oppstår ikke spontant i en bytteøkonomi, men trykkes etter bestemmelse av de som har makt i samfunnet. Det betyr nettopp at det er myndighetene som bestemmer hva av penger som skal brukes, det betyr at det også er et rom for å utvide mandatet for nettopp hva disse pengene skal brukes til. Det er både riktig og viktig å diskutere hva vi bruker offentlige penger på. Myndighetene bør derfor målrette finans- og pengepolitikken for å sikre arbeid for alle og grønn omstilling, heller enn for å styre etter balanserte budsjetter og inflasjonsmål. Vi kan aktivt styre politikken for å løse de store utfordringene vi står overfor, nettopp fordi det er rom for å gjøre dette i realøkonomien.

Et av hovedargumentene rundt den såkalte «Green New Deal» i USA har vært at det nettopp er mulig å finansiere grønn omstilling via å gi mandat til sentralbanken til å trykke penger som skal kanaliseres for å sikre formålet. Vi må ha en grønn omstilling nå, og uten massive offentlige investeringer vil det bli umulig. Et misforstått hensyn til framtidige generasjoners budsjettbalanser kan ikke gå på bekostning av framtidige generasjoners mulighet til liv, helse og miljø.

Attac Norge vil:

- Gi Norges bank et utvidet mandat for å stimulere til en økologisk bærekraftig økonomi.
- Unnta all klimafinansiering fra handlingsregelen og andre budsjettregler og måltall som setter vilkårlige grenser for hvor mye penger staten kan bruke.
- Endre loven slik at underskudd på statsbudsjettet kan dekkes ved låneopptak fra Norges bank.
- Utarbeide regelverk for at krisepakker og tilsvarende «friske» penger som sprøytes inn i økonomien skal komme flertallet til gode og ikke bare øke verdien på verdipapirer og eiendom.
- Opprette en ny grønn investeringsbank og endre loven slik at Norges Bank kan kjøpe grønne obligasjoner direkte fra denne.

